

Σύγκριση/Comparaison/Comparison

Τόμ. 22 (2012)

Ο μεταφραστής ως ποιητής: Ο Κώστας Στεργιόπουλος και ο γαλλικός συμβολισμός.

Z. I. Σιαφλέκης

doi: [10.12681/comparison.31](https://doi.org/10.12681/comparison.31)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σιαφλέκης Z. I. (2012). Ο μεταφραστής ως ποιητής: Ο Κώστας Στεργιόπουλος και ο γαλλικός συμβολισμός. *Σύγκριση/Comparaison/Comparison*, 22, 57-65. <https://doi.org/10.12681/comparison.31>

Ζ. Ι. ΣΙΑΦΛΕΚΗΣ

Ο μεταφραστής ως ποιητής.

Ο Κώστας Στεργιόπουλος και ο γαλλικός συμβολισμός.

Στον τρίτο τόμο των *Ποιημάτων* (1983-2005) του Κώστα Στεργιόπουλου¹ δημοσιεύεται, σε Επίμετρο, μια επιλογή από παλαιότερες μεταφράσεις του ποιητή γάλλων ποιητών που εκτείνονται από το 18^ο μέχρι τον 20^ο αι.. Στην πλειονότητά τους όμως αφορούν, μεταξύ άλλων, ποιητές του συμβολισμού (Laforgue, Vielé-Griffin, Verlaine, Mauréas, Jammes), της σχολής των *fantaisistes* (Carco, Toulet), αλλά και των κύριων εκπροσώπων του μοντερνισμού (Baudelaire και Apollinaire). Ο κατάλογος συμπληρώνεται με τους Théophile Gautier, Grégoire Le Roy, Ernest Raynaud, Laurent Tailhade. Συνολικά παρουσιάζονται 24 ποιήματα, μεταξύ των οποίων και ένα επίγραμμα του Βολταίρου. Όπως γράφει, μεταξύ άλλων, ο ίδιος ο ποιητής: «Οι μεταφράσεις που δίνω σήμερα εδώ, σχεδόν όλες από το γαλλικό και γαλλόφωνο συμβολισμό και μετασυμβολισμό, εκτός από μερικές εξαιρέσεις, είναι επιλογή από παλαιότερες μεταφράσεις μου, απ' όσες δημοσιεύτηκαν σε περιοδικά και ανθολογίες, απ' όσες χρησιμοποίησα ως παραθέματα σε μελετήματα και κριτικά κείμενα κι απ' όσες είχαν μείνει αδημοσίευτες στα χαρτιά μου».² Οι μεταφράσεις αυτές, χάρη στην υφολογική και θεματική συγγένειά τους με τα πρωτότυπα έργα του ποιητή που προηγούνται, διαμορφώνουν μια οργανική ενότητα μεταξύ τους, που ασφαλώς τέρπει τον αναγνώστη και ταυτόχρονα του αποκαλύπτει, πρώτον, τη μεταφραστική δεινότητα του ποιητή και, δεύτερον, τη βαθύτερη και καθοριστικής σημασίας σχέση του με τον συμβολισμό, στον οποίο παρέμεινε πάντα πιστός.

Ο Στεργιόπουλος επιλέγει, μεταφράζει και εισάγει στην προσωπική του κουλτούρα ποιήματα με τα οποία συνδιαλέγεται δημιουργικά και χάρη στα οποία εμμέσως διαμορφώνει και ενισχύει το προσωπικό του ύφος -την ίδια την ποιητική γραφή του. Ένα παιχνίδι γνώσης, αισθητικής άσκησης, μια δημιουργική σύνθεση ελληνικών και γαλλικών σχημάτων που καταλήγουν στη διαμόρφωση ενός λογοτεχνικού γούστου είναι τα κύρια στοιχεία αυτής της διαδικασίας, στην οποία επαληθεύονται ορισμένες από τις θέσεις της σύγχρονης θεωρίας της μετάφρασης, όπως θα δούμε στη συνέχεια.³ Ο ποιητής, λειτουργώντας ως προνομιακός αναγνώστης των ξένων ποιημάτων, αναπτύσσει μια στρατηγική επιλογής, πρόσκτησης και μεταφοράς στη νεοελληνική σημαντικών ποιημάτων πολύ γνωστών, αλλά και λιγότερο γνωστών γάλλων ποιητών. Για την ακρίβεια, η μεταφορά αφορά το προσωπικό του λεξιλόγιο, την προσωπική αίσθηση της γλώσσας, τις προσωπικές του γλωσσικές επιλογές, που αντανακλούν την ένταξή του σ' ένα ευρύτερο πολιτισμικό σύνολο. Ο Στεργιόπουλος ακολουθεί έναν βασικό κανόνα της μεταφραστικής

διαδικασίας, που συνίσταται στην ανεύρεση και χρήση των γλωσσικών αντιστοιχιών ανάμεσα στις δύο γλώσσες, γεγονός που εγγυάται την ασφαλή “ελληνοποίηση” των γαλλικών ποιημάτων. Το μεταφρασμένο κείμενο εισάγεται σ’ ένα νέο γλωσσικό κι αισθητικό περιβάλλον κι εντάσσεται στο πλαίσιο των ήδη διαμορφωμένων τεχντροπικών ορίων της λογοτεχνίας υποδοχής.

Ας δούμε ένα πρώτο παράδειγμα, από τον Apollinaire :

L' Adieu

J' ai cueilli ce brin de bruyère
L' automne est morte souviens-t' en
Nous ne nous verrons plus sur terre
Odeur du temps brin de bruyère
Et souviens-toi que je t' attends.⁴

Ο αποχαιρετισμός

Μάζεψα από τα ρείκια ένα κλωνί
Θυμάσαι; το φθινόπωρο είναι πεθαμένο
Δε θα ιδωθούμε πια πάνω στη γη
Ευωδιά του καιρού ρεικιάς κλωνί
Και να θυμάσαι πως σε περιμένω.⁵

Η απόδοση της ομοιοκαταληξίας στη γλώσσα υποδοχής ενισχύει τις προϋποθέσεις ενσωμάτωσης του ποιήματος στην ελληνική εκδοχή του συμβολισμού, αλλά και στο ίδιο το πρωτότυπο έργο του ποιητή. Στο υπ’ αριθμόν 4 ποίημα από την ενότητα «Με το παλιό τραίνο της ρίμας»⁶ διαβάζουμε μια «αντιστροφή» του απολιθαιρικού ποιήματος, δομημένη πάνω στο θέμα της παιδικής αθωότητας :

[...]
(Απ’ τα χρόνια ήρθες τα μυθικά,
Που δεν ήταν πια να σε προσμένω,
Και σφυρίζεις τώρα φιλικά
Σ’ ένα κόσμο αδιάφορο και ξένο.)

Ενώ στο επόμενο ποίημα η θεματική σχέση ενός παιδικού έρωτα χαμένου μέσα στο χρόνο γίνεται πιο έντονη, καθώς τοποθετείται στο εποχιακό πλαίσιο του φθινοπώρου:

Κάποιο παλιό φθινόπωρο θυμάμαι,
Που ίσαμε το σχολείο μαζί σου ερχόμουν
-κι ήτανε σα να ζούσα σ’ ένα θάμα
Μεσ τη θαμπή τη συννεφιά του δρόμου.
[...]

Δε μου κρατάς σφιχτά τα δάχτυλά μου
 Και δε βαδίζεις τώρα στο πλευρό μου.
 Κι έχουνε μείνει πια τα βήματά μου
 Μόνα να ηχούν στην άσφαλτο του δρόμου.⁷

Αλλά και το ίδιο το ποίημα με τίτλο *Φθινόπωρο (Automne)* του Apollinaire μεταφράζεται από τον Στεργιόπουλο, ενώ το κύριο θέμα του, «Une chanson d' amour et d' infidélité »⁸ – «Ένα τραγούδι της αγάπης και της απιστίας»⁹– διαπερνά ένα μεγάλο μέρος του έργου του έλληνα ποιητή.

Αξιοσημείωτη είναι επίσης η μετάφραση του γνωστού ποιήματος του Baudelaire, *Le revenant*:

Comme les anges à l' oeil fauve
 Je reviendrai dans ton alcôve
 Et vers toi glisserai sans bruit
 Avec les ombres de la nuit ;

Et je te donnerai, ma brune,
 Des baisers froids comme la lune
 Et des caresses de serpent
 Autour d'une fosse rampant.

Quand viendra le matin livide,
 Tu trouveras ma place vide,
 Où jusqu' au soir il fera froid.

Comme d' autres par la tendresse,
 Sur ta vie et sur ta jeunesse,
 Moi je veux régner par l'effroi.¹⁰

Ο Βρικόλακας

Όπως οι άγγελοι με πυρρό μάτι,
 Θα 'ρθω ξανά κοντά σου στο κρεβάτι
 Κι αθόρυβα θα ξεγλιστρήσω
 Απ' τις σκιές της νύχτας πίσω.

Και θα σου δώσω τη νύχτα εκείνη
 Φιλιά κρύα σαν τη σελήνη,
 Με φιδιού χάρδια πλάι σου θα γείρω
 Που έρπει από ένα λάκκο γύρω.

Η αυγή άμα φέξει πελιδνή,
 Θα βρεις τη θέση μου αδειανή
 Και κρύα ως τη χλομή αμφιλύκη.

Όπως άλλοι με τρυφερότη,
 Εγώ θέλω στη δική σου νιότη
 Να βασιλεύω με τη φρίκη.¹¹

Η δρακόντεια δομή του σονέτου υπαγορεύει μια ειδική μεταχείριση του μεταφραζόμενου ποιήματος. Δεν είναι προφανές ότι στον σφιχτό αριθμό των στίχων, του μέτρου και της ομοιοκαταληξίας θα λειτουργήσουν θετικά οι περίφημες αντιστοιχίες της ασφαλούς ενσωμάτωσης του ποιήματος στη γλώσσα υποδοχής. Εδώ ο Στεργιόπουλος καταφεύγει σε λύσεις σημασιακής «απιστίας», αλλά αναμφίβολα υψηλής ποιητικής γοητείας, εντασσόμενος έτσι στο γνωστό σχήμα «οι ωραίες άπιστες». Δείγμα αυτής της «απόκλισης» είναι το παρακάτω:

Baudelaire : Et je te donnerai, ma brune
 Des baisers froids comme la lune...

Στεργιόπουλος : και θα σου δώσω τη νύχτα εκείνη
 Φιλιά κρύα σαν τη σελήνη ...

Εδώ το *ma brune* -κατά λέξη, *μελαχρινή μου*- αντικαθίσταται από το *τη νύχτα εκείνη*, γεγονός που αποτελεί σοβαρή σημασιακή παρέκκλιση, η οποία όμως «δικαιολογείται» αισθητικά, όταν «δένει» με τον επόμενο στίχο *φιλιά κρύα σαν τη σελήνη*.

Στην πραγματικότητα, δεν πρόκειται για παρέκκλιση, αλλά πολύ απλά για αναδημιουργία. Όταν ο ποιητής ταυτίζεται με το μεταφραζόμενο ποίημα, όπως εδώ ο Στεργιόπουλος, είναι έτοιμος να προχωρήσει σε μια προσωπική μεταχείριση του υλικού, προκειμένου να αποδοθεί στη γλώσσα υποδοχής με τη δική του γλωσσική ευαισθησία το ταλέντο του γάλλου ποιητή.

Κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις, ο Στεργιόπουλος αναδεικνύεται σε κορυφαίο μεταφραστή-αναδημιουργό του γαλλικού συμβολισμού.

Ας δούμε τώρα ένα πολύ γνωστό ποίημα του Paul Verlaine, το υπ' αριθ. III από τις *Ariettes Oubliées*:

Il pleut doucement sur la ville
 Arthur Rimbaud

Il pleure dans mon cœur
 Comme il pleut sur la ville ;
 Quelle est cette langueur
 Qui pénètre mon cœur ?

O bruit doux de la pluie
 Par terre et sur les toits !
 Pour un cœur qui s'ennuie
 O le chant de la pluie !

Il pleut sans raison
 Dans ce cœur qui s'écœure :

Quoi! nulle trahison?
 Ce deuil est sans raison.
 C'est bien la pire peine
 De ne savoir pourquoi
 Sans amour et sans haine
 Mon cœur a tant de peine!¹²

Ξεχασμένες Αριέτες

Βρέχει γλυκά στην πόλη
 Arthur Rimbaud

Κάτι κλαίει μες στην καρδιά μου
 Καθώς βρέχει στην πόλη.
 Ποια θλίψη, ποια βαριεστισιά
 Μου διαπερνά έτσι την καρδιά;

Γλυκό τραγούδι της βροχής
 Στις στέγες και χάμω στη γη!
 Για μια καρδιά πώς αντηχείς,
 Ω! εσύ, τραγούδι της βροχής!

Κάτι κλαίει χωρίς αιτία
 Στην καρδιά αυτή που έχει απαυδήσει.
 Τι; Καμιά μήπως απιστία;
 Δεν έχει ετούτη η λύπη αιτία.

Καλύτερη η πιο μαύρη θλίψη
 Παρά να μην ξέρεις γιατί
 Χωρίς αγάπη και χωρίς τύψη,
 Έχει η καρδιά μου τόση θλίψη.¹³

Κι εδώ αναμφίβολα συναντάμε τη λειτουργία της αναδημιουργίας, όπου η επέμβαση του ποιητή, αυθαίρετη τυπικά, γίνεται αποδεκτή αισθητικά, όταν επιτείνει την αίσθηση των γαλλικών στίχων μέσα στο καινούργιο ελληνικό ποίημα (Κάτι κλαίει, ποια θλίψη, ποια βαριεστισιά), έστω κι όταν αλλάζει εντελώς τις λέξεις, χωρίς ωστόσο να διαταράσσεται το σημασιακό πλαίσιο του ποιήματος (Pour un cœur qui s'ennuie = για μια καρδιά πώς αντηχείς, Sans amour et sans haine = χωρίς αγάπη και χωρίς τύψη.)

Το πολύ γνωστό αυτό ποίημα του Verlaine, έναν απόηχο του οποίου βρίσκουμε και στο ποίημα του Τάσου Λειβαδίτη «Βρέχει στη φτωχογειτονιά» (μελοποιημένο από τον Μίκη Θεοδωράκη), παραμένει ένα από τα εμβληματικά ποιήματα του γαλλικού συμβολισμού.

Ας επιχειρήσουμε τώρα μια «οριζόντια» σύγκριση ανάμεσα σε δύο μεταφράσεις δι-αφορετικών μεταφραστών του ίδιου ποιήματος. Πρόκειται για το υπ' αριθ. VII, από τον ίδιο κύκλο των *Ariettes Oubliées* του Verlaine.

O triste, triste était mon âme
 À cause, à cause d' une femme.

Je ne me suis pas consolé
 Bien que mon cœur s' en soit allé,

Bien que mon cœur, bien que mon âme
 Eussent fui loin de cette femme.

Je ne me suis pas consolé
 Bien que mon cœur s' en soit allé.

Et mon cœur, mon cœur trop sensible
 Dit à mon âme : Est-il possible?

Est-il possible, -le fût-il,-
 Ce fier exil, ce triste exil?

Mon âme dit à mon cœur : Sais-je
 Moi-même que nous veut ce piège

D' être présents bien qu' exilés,
 Encore que loin en allés?¹⁴

Ας δούμε τη μετάφραση του Στεργιόπουλου:

Βαριά, βαριά η ψυχή μου και θλιμμένη
 Ήταν για μια γυναίκα αγαπημένη.

Δεν έχω ακόμα παρηγορηθεί,
 Αν κι η καρδιά μου πια την έχει απαρνηθεί,

Αν κι η ψυχή μου, αν κι η καρδιά
 Απ' τη γυναίκα αυτή έχουν φύγει πια μακριά.

Δεν έχω ακόμα παρηγορηθεί
 Αν κι η καρδιά πια την έχει απαρνηθεί.

Κι αυτή η καρδιά, η καρδιά μου η ευαίσθητη πολύ,
 Λέει στην ψυχή μου: Αλήθεια, τάχατε μπορεί

- τάχα να υπήρξε; - να ' χει γίνει αυτή η ιστορία,
 Αυτή η περήφανη εξορία, η θλιβερή τούτη εξορία;

Λέει κι η ψυχή μου στην καρδιά μου: Είδα,
 Κι η ίδια εγώ, το πώς μου εστήθη αυτή η παγίδα,

Ακόμα και μακριά μου έτσι που ζει,
 Να 'μαστε χωρισμένοι και μαζί ;¹⁵

Η δεύτερη μετάφραση ανήκει στον Πέτρο Α. Δήμα, (1917-2005), έναν λόγιο της περιφέρειας που έζησε και δημιούργησε στο Αγρίνιο με μεγάλη και αναγνωρισμένη θητεία στα γράμματα, σύγχρονο και φίλο του Στεργιόπουλου, του οποίου ο τελευταίος επιμελήθηκε στα 2006 έναν τόμο με τίτλο *Επιλογές από την ξένη ποίηση*.¹⁶ Σε αυτόν τον τόμο ο Στεργιόπουλος, εκτός από μεταφράσεις κινέζικων ποιημάτων που μόλις είχαν κυκλοφορηθεί, «συγκεντρώνει όλο το μεταφραστικό έργο του ταξινομημένο σε δύο μέρη»,¹⁷ το οποίο ο Δήμας δεν πρόλαβε να εκδώσει όσο ζούσε και εκτείνεται από τον Omar Khayam ως τον Juan Ramon Jimenez, περνώντας βέβαια και από τον γαλλικό συμβολισμό. Ας δούμε τη μετάφραση του Δήμα:

Αχ, η ψυχή μου ήταν θλιμμένη, ήταν θλιμμένη
Για μια γυναίκα, μια γυναίκα αγαπημένη.

Δεν έχω ακόμη, Θέ μου, παρηγορηθεί
Αν και μακριά της η καρδιά μου έχει βρεθεί.

Αν και η καρδιά μου και η ψυχή μου έχουν μακρύνει
-Πολύ ξεμάκρυναν απ' τη γυναίκα εκείνη.

Δεν έχω ακόμη, Θέ μου, παρηγορηθεί,
Αν και μακριά της η καρδιά μου έχει βρεθεί.

Κι είπε η καρδιά μου, αχ η καρδιά μου η σπαραγμένη
Μίλησε κι είπε στην ψυχή μου: Πως συμβαίνει

Να 'γινε αλήθεια -ν' αληθεύει πώς μπορεί
Τούτη η περήφανη εξορία η θλιβερή;

Κι είπε η ψυχή μου στην καρδιά μου: Ω προδομένη,
Κι εγώ μην ξέρω αυτή η παγίδα τι σημαίνει

Κοντά της να 'μαστε αν κι έχουμε εξορισθεί
Ακόμη κι όταν έχουμε μακριά βρεθεί;¹⁹

Παρατηρούμε ότι η επανάληψη επιθέτων με σκοπό την έκφραση μιας απόλυτης κατάστασης βρίσκεται σε αντιστοιχία με το γαλλικό πρωτότυπο, όπως κι η επανάληψη ουσιαστικών που γίνεται (και στα καθ' ημάς) για μετρικούς λόγους. Γενικότερα, πρόκειται για πιστές, αλλά και ωραίες ταυτόχρονα μεταφράσεις, που, χάρη στην ιδιόλεκτο του κάθε μεταφραστή, εντάσσονται αβίαστα στη γλώσσα (και τη λογοτεχνία) της εποχής που μεταφράζονται. Η ελληνοποίηση του Verlaine επιτυγχάνεται, μεταξύ άλλων, με τη χρήση ιδιωματικών τύπων, όπως π.χ. *παρηγορηθεί* (Δήμας), που ενισχύουν τη θέση του μέσα στη γλώσσα υποδοχής. Η μετάφραση, ωστόσο, του Στεργιόπουλου παρουσιάζει μια αισθητή διαφορά τόνου (*βαριά, βαριά η ψυχή μου και θλιμμένη*) σε σχέση με αυτή του Δήμα (*Αχ, η ψυχή μου ήταν θλιμμένη ήταν θλιμμένη*). Επιπλέον, ερμηνεύει με μια πιο σύγχρονη αντίληψη το γαλλικό πρότυπο

(: «Et mon cœur, mon cœur trop sensible / Dit à mon âme: Est-il possible, / Est-il possible, -le fût-il,- / Ce fier exil, ce triste exil? / Mon âme dit à mon cœur: Sais-je / Moi même que nous veut ce piège /» ως «Κι αυτή η καρδιά, η καρδιά μου η ευαίσθητη πολύ,/ Λέει στη ψυχή μου: Αλήθεια τάχατε μπορεί / -τάχα να υπήρξε,- να' χει γίνει αυτή η ιστορία, / Αυτή η περήφανη εξορία, η θλιβερή τούτη εξορία, / Λέει κι η ψυχή μου στην καρδιά μου: Είδα, / Κι η ίδια εγώ, το πώς μου εστήθη αυτή η παγίδα.»), ενώ η κίνηση του στίχου του, περισσότερο ευέλικτη και σφιχτή, μέσα από επανάληψη και διασκελισμό, συμβάλλει στην απρόσκοπτη πρόσληψη του έργου από τον έλληνα αναγνώστη. Αναμφισβήτητα, όμως, η γλώσσα του πρωτοτύπου είναι εκείνη που υποβάλλει στον μεταφραστή, σε μεγάλο βαθμό, τις γλωσσικές επιλογές του, οι οποίες διαμορφώνουν τελικά το ύφος της μετάφρασης. Στην προκείμενη περίπτωση, οι δύο μεταφράσεις απηχούν στα μάτια του έλληνα λογίου αναγνώστη το κλίμα και το ύφος του ελληνικού συμβολισμού, στον οποίο ανεπιφύλακτα εντάσσονται, «κάνοντας δικό μας» τον Verlaine.

Η σύγχρονη θεωρία της μετάφρασης υποστηρίζει ότι η μετάφραση «ενός έργου έρχεται να καλύψει συγκεκριμένες ανάγκες της κουλτούρας υποδοχής».¹⁹ Καταρχάς, όμως, πρόκειται για τις προσωπικές ανάγκες του μεταφραστή, ο οποίος στην πολιτισμική μικροκλίμακα λειτουργεί ως προνομιούχος δέκτης της ξένης λογοτεχνίας. Οι δικές του λογοτεχνικές δραστηριότητες, η γλωσσομάθειά του, η επαφή του με τις ξένες λογοτεχνίες είναι που υπαγορεύουν τις επιλογές του, οι οποίες επηρεάζουν με τη σειρά τους τη γενικότερη κουλτούρα υποδοχής. Σύμφωνα με τον J.-R. Ladmiral, ο μεταφραστής «οφείλει να ξεχωρίζει το ουσιώδες από το δευτερεύον. Οι μεταφραστικές επιλογές του θα καθορίζονται από μια θεμελιώδη επιλογή που θα αφορά τον τελικό σκοπό της μετάφρασης, το αναγνωστικό κοινό-στόχο, δηλαδή το επίπεδο παιδείας και την εξοικείωση που υποθέτουμε ότι έχει με τον μεταφραζόμενο συγγραφέα και τη γλώσσα-πολιτισμό του πρωτοτύπου».²⁰ Όπως γράφει χαρακτηριστικά η Δημητρούλια, «ο μεταφραστής έχει μεταγράψει το κείμενο στην προσωπική του κουλτούρα, η οποία σφραγίζεται από τη συλλογική κουλτούρα και τη συλλογική μνήμη».²¹ Μ' αυτόν τον τρόπο, ουσιαστικά το ξένο κείμενο έχει ενταχθεί στη μνήμη της λογοτεχνίας υποδοχής.

Ο Στεργιόπουλος παραδίδει στη νεοελληνική λογοτεχνία και κουλτούρα έργα των γάλλων συμβολιστών και μετασυμβολιστών ασφαλώς σφραγισμένα από τη δική του γλωσσική ευαισθησία, την προσωπική του μνήμη, την πλατειά εμπειρία της ανάγνωσης και την υψηλή δυνατότητα κατανόησης. Είναι αυτοί οι λόγοι που συνθέτουν αυτό που ονομάζουμε λειτουργία της αναδημιουργίας του ξένου έργου, υπερβαίνοντας τα όρια της απολεξικοποίησης, και ορίζουν τη διαδικασία επαναγραφής του. Είναι γι' αυτούς επίσης τους λόγους που επιτυγχάνεται ένας δεσμός, μια συνέχεια, διασφαλιζόμενοι από τη λογοτεχνική μνήμη ανάμεσα σε πρωτότυπα έργα του ποιητή και σ' εκείνα του γαλλικού συμβολισμού, που αποκτούν μια ισχυρή θέση στη λογοτεχνία μας.

Αλλά η μεταφραστική δραστηριότητα του Κώστα Στεργιόπουλου αξίζει μια ειδική μελέτη, στην οποία θα μπορούσαν να τεθούν και να ερευνηθούν επιμέρους ζητήματα που έχουν σχέση με τις παραπάνω επισημάνσεις. Ας είναι το παρόν πόνημα ένα έναυσμα προς αυτή την κατεύθυνση.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1 *Τα Ποιήματα Γ*. Αθήνα, Νεφέλη, 2006, σ. 173-204.

2 Στο ίδιο, σ. 172.

3 J. R. Ladmiral, *Θεωρήματα για τη μετάφραση*, μτφρ. Κατ. Κολλέτ/ Μ. Χ. Αναστασιάδη, Αθήνα, Μεταίχμιο, 2007.

4 *Alcools*, στο *Œuvres poétiques*. Préface par André Billy, texte établi et annoté par Marcel Adéma et Michel Décaudin. (Bibliothèque de la Pléiade) Παρίσι, Gallimard, 1965, σ. 85.

5 *Τα Ποιήματα Γ'*, ό.π., σ. 174.

6 *Τα Ποιήματα Γ'*, ό.π., σ. 103.

7 Στο ίδιο, σ. 104-105.

8 *Œuvres complètes*, ό.π., σ. 104.

9 *Τα Ποιήματα Γ'*, ό.π., σ. 173.

10 «Les fleurs du mal» στο *Œuvres complètes*, Παρίσι, Gallimard, (Bibliothèque de la Pléiade), texte établi et annoté par Y.G. Le Dantec, édition révisée, complétée et présentée par Claude Pichois, 1961, σ. 61-62.

11 *Τα Ποιήματα Γ'*, ό.π., σ. 175.

12 «Romances sans paroles», στο *Œuvres poétiques complètes*. Texte établi et annoté par Y.-G. Le Dantec. Edition révisée, complétée et présentée par Jacques Borel. (Bibliothèque de la Pléiade) Παρίσι, Gallimard, 1962, σ. 192.

13 *Τα Ποιήματα Γ'*, ό.π., σελ.198.

14 «Romances sans paroles», ό.π., σ. 195.

15 *Τα Ποιήματα Γ'*, ό.π., σ. 199-200.

16 Αθήνα, Σοκόλης.

17 Στο ίδιο, σ. 9

18 Στο ίδιο, σ. 25-26.

19 Βλ. Τιτικά Δημητρούλια, «Μετάφραση, χρονοκρίση, μνήμη» στο *Γραφές της μνήμης. Σύγκριση-Αναπαράσταση-Θεωρία*. (Εισαγωγή-Επιμέλεια: Ζ. Ι. Σιαφλέκης), Αθήνα, Gutenberg, 2011, σ. 147.

20 Ό.π., σ. 34.

21 Στο ίδιο, σ. 149-150.

RÉSUMÉ

Z. I. SIAFLEKIS: Le traducteur comme poète. Costas Stergiopoulos et le symbolisme français.

L'objet de cet article est de mettre en relief les rapports du poète Costas Stergiopoulos avec la poésie symboliste française, tels qu'ils se présentent à travers une série de traductions de poèmes appartenant à Baudelaire, Apollinaire, Verlaine, Laforgue, Mauréas, Gautier, (et autres) inclus dans le troisième volume de ses *Œuvres poétiques*. On y observe d'abord un choix de poèmes considérés comme représentatifs des grands poètes symbolistes, puis d'autres moins connus du public grec. Ensuite on apprécie sa manière de reconstruire le poème dans l'environnement linguistique grec au point que celui-ci donne l'impression d'avoir été écrit directement dans la langue de réception. En conclusion l'on pourrait poser que grâce à l'usage d'un vocabulaire approprié, à son propre sens de la langue et à la connaissance profonde du symbolisme français, Stergiopoulos parvient à doter le symbolisme grec, dont il est un des plus importants représentants, d'un grand nombre de poèmes essentiels du symbolisme français.

